

**Uniwersytet Medyczny
im. Piastów Śląskich we Wrocławiu
Wydział Farmaceutyczny
z Oddziałem Analityki Medycznej
Studium Kształcenia Podyplomowego**

**WPROWADZENIE SZCZEPIEŃ
W POLSKICH APTEKACH – DROGA PRAWNA**

mgr farm. Piotr Kowalczyk

Praca przeglądowa w ramach specjalizacji z farmacji
aptecznej

Kierownik Specjalizacji: mgr farm. Anna Stachlińska

Wrocław 2022

Spis treści

I. Wstęp i cel pracy.....	3
II. Akty prawne, które umożliwiły wprowadzenie szczepień w polskich aptekach.....	4
III. Podsumowanie.....	8
IV. Piśmiennictwo.....	9

I. WSTĘP I CEL PRACY

Jeszcze do niedawna szczepienia były w Polsce domeną przede wszystkim lekarzy, felczerów i kwalifikowanych pielęgniarek [1]. Od stycznia 2021 roku do tego grona dopuszczono również inne zawody medyczne: ratowników, położne i pielęgniarki, a także farmaceutów, choć w wąskim zakresie, początkowo obejmującym tylko szczepienia przeciwko COVID-19, a od jesieni 2021 roku rozszerzonym o szczepienia ochronne na grypę.

W innych krajach praktyka szczepień w aptece ma już wieloletnią historię. Farmaceuci mogą szczepić w wielu europejskich krajach m. in. Irlandii, Danii, Szwajcarii, Portugalii, czy Wielkiej Brytanii. Portfolio szczepień obejmuje najczęściej szczepienia na grypę, a w niektórych europejskich krajach w aptece można zaszczepić się również przeciwko pneumokokom, półpaścowi, HPV, czy wykonać niezbędne szczepienia przed daleką podróżą [2]. Stąd też nie powinna dziwić decyzja o włączeniu polskich farmaceutów do przeprowadzania szczepień ochronnych, szczególnie w okresie pandemii COVID-19. W tej pracy postanowiłem przedstawić w sposób uporządkowany najważniejsze akty prawne, umożliwiające szczepienia w aptekach, aby móc lepiej zrozumieć drogę i wysiłek jaki trzeba było włożyć w rozszerzenie portfolio usług świadczonych przez farmaceutów w Polsce.

II. AKTY PRAWNE, KTÓRE UMOŻLIWIŁY WPROWADZENIE SZCZEPIEŃ W POLSKICH APTEKACH

Początków drogi polskich aptek do świadczenia szczepień można upatrywać w Polityce Lekowej Państwa 2018-2022. Dokument ten opublikowany przez Ministerstwo Zdrowia i przyjęty przez Radę Ministrów 18.09.2018 r., wyznaczał kierunki i priorytety polityki lekowej państwa na najbliższe lata. W punkcie drugim dokumentu dotyczącym profilaktyki w zakresie szczepień ochronnych, a dokładniej w podpunkcie 2.2, dotyczącym diagnozy problemów jakie wynikają z obecnego stanu szczepień ochronnych w Polsce, możemy przeczytać: *„Bezpieczne i skuteczne prowadzenie szczepień ochronnych w Polsce jest odpowiedzialnością lekarza lub felczera. Z chwilą uzyskania prawa wykonywania zawodu, posiadają oni wystarczającą, zdobytą w czasie studiów medycznych wiedzę oraz kwalifikacje. Szczepienia mogą również wykonywać kwalifikowane pielęgniarki. Wskazanie na lekarzy, felczerów oraz część pielęgniarek jako jedynych uprawnionych do wykonywania szczepień prowadzi do nadmiernego obciążenia systemu [1].”* Jednym z rozwiązań mających poprawić dostępność szczepień, jak czytamy w dalszej części dokumentu, jest *„wprowadzenie zasad nadawania uprawnień do kwalifikacji i wykonywania wybranych szczepień ochronnych pielęgniarkom, położnym i farmaceutom [1].”* Jest to pierwszy, tak konkretny krok w kierunku szczepień w aptekach.

Następnym dokumentem, będącym kamieniem milowym we wprowadzaniu omawianej usługi do polskich aptek, była ustawa z dnia 21 stycznia 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2021 poz. 159). To w tym akcie prawnym znalazł się poniższy zapis, który nadał uprawnienia do wykonywania szczepień farmaceutom: *„w przypadku wystąpienia stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii, ogłoszonego z powodu COVID-19, szczepienia ochronne przeciwko COVID-19 przeprowadzają:*

- 1) lekarze, lekarze dentyści, pielęgniarki, położne, felczerzy i ratownicy medyczni;*
- 2) fizjoterapeuci, farmaceuci, higienistki szkolne i diagnostki laboratoryjni, posiadający kwalifikacje określone w przepisach wydanych na podstawie ust. 5 [3]”*

W ustępie piątym możemy przeczytać, że wymogi odnośnie kwalifikacji zostaną określone na drodze rozporządzenia Ministra Zdrowia. Powyższą nowelizację opublikowano 26.01.2021 r., i dawała ona farmaceutom realną możliwość wykonywania szczepień przeciwko COVID-19. Kwalifikacja do szczepień dalej pozostawała domeną lekarzy, co zmieniło się wraz z dwoma kolejnymi aktami prawnymi – rozporządzeniem Ministra Zdrowia w sprawie kwalifikacji osób przeprowadzających badania kwalifikacyjne i szczepienia ochronne przeciwko COVID-19 z 9.04.2021 r.[4] oraz nowelizacjami z 15.04.2021 r., w ramach których ze sformułowania w art. 21a ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych *„lekarskie badanie kwalifikacyjne”* usunięto wyraz *„lekarskie”*. Wtedy znowelizowano również zapisy ustawy Prawo Farmaceutyczne dodając przepis, dający przyczynek do dalszych zmian prawnych prowadzących do szczepień w aptece ogólnodostępnej jako miejscu udzielania świadczenia: *„W aptekach ogólnodostępnych, spełniających wymagania określone w przepisach wydanych na podstawie art. 97 ust. 5 i art. 98 ust. 5, mogą być przeprowadzane szczepienia ochronne zgodnie z przepisami ustawy z dnia 5 grudnia 2008r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi [5]”*.

Podsumowując – uchwalenie powyższych przepisów umożliwiło kształcenie farmaceutów w celu uzyskania kwalifikacji zarówno do przeprowadzania szczepień jak i przepro-

wadzenia badania kwalifikacyjnego. Wciąż jednak nie były możliwe szczepienia w aptece, choć mieliśmy już prawną jaskółkę zwiastującą rychłe zmiany w tym zakresie, w postaci nowelizacji z 15.04.2021 r. Na zmiany te nie trzeba było długo czekać, bo już 04.06.2021 r. opublikowane zostały dwa nowe rozporządzenia Ministra Zdrowia – odpowiednio rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie metody zapobiegania COVID-19 oraz rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie szczegółowych wymogów, jakim powinien odpowiadać lokal apteki. Warto przyrzeć się szczególnie temu drugiemu rozporządzeniu. Określiło ono bowiem wymogi stawiane pomieszczeniom, w których mogą być wykonywane szczepienia ochronne przeciwko COVID-19:

- pomieszczenie administracyjno-szkoleniowe, pod następującymi warunkami:

- a) *„zachowania rozdziału czasowego poszczególnych funkcji pełnionych przez to pomieszczenie oraz*
- b) *wprowadzenia pisemnej procedury określającej sposób dostępu i korzystania z tego pomieszczenia, który gwarantuje pacjentom bezpieczeństwo oraz poszanowanie intymności i godności, a także niezakłócone wykonywanie czynności w innych pomieszczeniach apteki, w szczególności sporządzanie produktów leczniczych oraz przechowywanie produktów leczniczych lub wyrobów medycznych zgodnie z wymaganiami dotyczącymi jakości i bezpieczeństwa [6].”*

- izba ekspedycyjna, pod następującymi warunkami:

- a) *„wydzielenia w niej obszaru gwarantującego bezpieczeństwo oraz poszanowanie intymności i godności pacjentów,*
- b) *w przypadku gdy wydzielenie, o którym mowa w lit. a, nie jest możliwe – wyznaczenia czasu pracy apteki przeznaczonego wyłącznie do przeprowadzania szczepień ochronnych przeciwko COVID-19 w tej izbie, bez uszczerbku dla zapewnienia wystarczającego czasu na wykonywanie w niej zadań zgodnych z jej zasadniczym przeznaczeniem [6].”*

Zmiana w rozporządzeniu Ministra Zdrowia wyraźnie określiła również wyposażenie pomieszczenia, które miało służyć do szczepień przeciwko COVID-19. Miały się w nim znaleźć:

- 1) *„stolik zabiegowy urządzony i wyposażony stosownie do zakresu przeprowadzanych szczepień;*
- 2) *zestaw do wykonywania iniekcji;*
- 3) *zestaw do wykonania opatrunków;*
- 4) *pakiety odkażające i dezynfekcyjne;*
- 5) *dozownik ze środkiem dezynfekcyjnym;*
- 6) *środki ochrony osobistej (fartuchy, maseczki, rękawice);*
- 7) *pojemnik z ręcznikami jednorazowego użycia i pojemnik na zużyte ręczniki;*
- 8) *pojemniki na zużyte strzykawki i igły oraz pojemniki na zakaźne materiały medyczne;*
- 9) *roztwór do wstrzykiwań Adrenalinum 1 mg/ml lub 300 µg/0,3 ml, lub 150 µg/0,3 ml, lub 1 mg/10 ml – w celu zastosowania u pacjenta poddanego szczepieniu w przypadku wystąpienia wstrząsu anafilaktycznego, na podstawie art. 31 ustawy z dnia 10 grudnia 2020 r. o zawodzie farmaceuty (Dz. U. z 2021 r. poz. 97);*

- 10) *termometr bezdotykowy do pomiaru temperatury ciała pacjenta przed przeprowadzeniem szczepienia;*
- 11) *sprzęt komputerowy z dostępem do Internetu i drukarką, niewykorzystywany w czasie przeprowadzania szczepienia do ekspedycji aptecznej [6].”*

Te przełomowe dla naszego zawodu zmiany prawa doprowadziły do tego, że już w połowie czerwca 2021 roku NFZ otworzył nabór dla aptek do Narodowego Programu Szczepień, a według danych raportowanych przez Centrum e-Zdrowia pierwsi pacjenci zostali zaszczepieni w aptekach już na początku lipca 2021 roku[7]. W miarę jak szczepienia przeciwko COVID-19 w polskich aptekach zaczęły nabierać tempa pojawiły się pierwsze problemy i wątpliwości. Owocem tych problemów był komunikat Głównego Inspektora Farmaceutycznego z dnia 10 sierpnia 2021 r. w sprawie wymogów jakim powinien odpowiadać lokal apteki, w którym wykonuje się szczepienia przeciwko COVID-19, który zawierał szereg zaleceń uściślających zapisy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 czerwca 2021 w sprawie szczegółowych wymogów, jakim powinien odpowiadać lokal aptek (Dz.U. 2021 poz. 1035)[8]. Warty wymienienia jest również komunikat Śląskiego Wojewódzkiego Inspektora Farmaceutycznego z tego samego dnia, który rozwiewał wątpliwości związane z oznakowaniem apteki jako punktu szczepień w kontekście zakazu reklamy aptek. We wspomnianym dokumencie możemy wyczytać, że „*apteki ogólnodostępne, w których przeprowadzane są szczepienia ochronne przeciwko COVID-19, powinny być oznakowane według jednolitych standardów przewidzianych w ramach Narodowego Programu Szczepień [9].*” Wskazuje on następnie strony internetowe, na których „*zostały zamieszczone informacje dla punktów szczepień zawierające m.in. materiały do druku dla punktów szczepień, informacje dla placówek, wytyczne, a także zasady umieszczania znaku „SzczepimySię”, plakaty, tablice informujące o godzinach pracy placówki, strzałki pozwalające pacjentom dojść do punktu szczepień [9].*” Śląski Wojewódzki Inspektor Farmaceutyczny zaznacza przy tym, aby przy okazji zamieszczania tych oznaczeń „*nie było żadnych innych treści wartościujących ani znaków graficznych, które zachęcałyby do skorzystania z usług i oferty apteki [9].*” Kolejną ważną zmianą prawną gwarantującą większe bezpieczeństwo osobom szczepiącym jak również pomagającym przy przeprowadzaniu szczepień była nowelizacja ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi dodająca artykuł 49a. „*Kto narusza nietykalność cielesną osoby przeprowadzającej badanie kwalifikacyjne lub szczepienie ochronne przeciwko COVID-19 lub osoby pomagającej w przeprowadzeniu badania lub szczepienia, której nie przysługuje ochrona prawna należąca funkcjonariuszowi publicznemu, podczas lub w związku z przeprowadzaniem badania lub szczepieniem, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3 [10].*”

Następną ważną zmianą prawną dotyczącą szczepień w polskich aptekach było opublikowanie na przełomie grudnia 2021 i stycznia 2022 roku trzech nowych rozporządzeń Ministra Zdrowia umożliwiających i regulujących przeprowadzanie szczepień przeciwko grypie przez farmaceutów. W rozporządzeniu w sprawie wykazu pomieszczeń wchodzących w skład powierzchni podstawowej i pomocniczej apteki dodano zapis umożliwiający przeprowadzanie szczepień w pokoju do opieki farmaceutycznej, który zaliczono do powierzchni podstawowej apteki.[11] Z kolei w rozporządzeniu w sprawie szczegółowych wymogów, jakim powinien odpowiadać lokal apteki ustęp 5 § 6 otrzymał nowe brzmienie:

„5. *W przypadku przeprowadzania w aptece ogólnodostępnej szczepienia ochronnego przeciw COVID-19 lub grypie, lub opieki farmaceutycznej, mogą one zostać przeprowadzone w:*

- 1) *pokoju opieki farmaceutycznej stanowiącym:*

a) *oddzielne pomieszczenie albo*

b) *wyodrębnioną część izby ekspedycyjnej, oddzieloną od pozostałej części izby ekspedycyjnej ściankami działowymi, w tym przesuwными, pod warunkiem że zagwarantuje to pacjentom bezpieczeństwo oraz po-szanowanie intymności i godności, a także niezakłócone wykonywanie czynności w innych pomieszczeniach apteki, w szczególności sporządzanie produktów leczniczych oraz przechowywanie produktów leczniczych lub wyrobów medycznych zgodnie z wymaganiami dotyczącymi jakości i bezpieczeństwa, z wejściem z izby ekspedycyjnej;*

2) *pomieszczeniu administracyjno-szkoleniowym – pod warunkiem:*

a) *zachowania rozdziału czasowego poszczególnych funkcji pełnionych przez to pomieszczenie oraz*

b) *wprowadzenia pisemnej procedury określającej sposób dostępu i korzystania z tego pomieszczenia, który gwarantuje pacjentom bezpieczeństwo oraz poszanowanie intymności i godności, a także niezakłócone wykonywanie czynności w innych pomieszczeniach apteki, w szczególności sporządzanie produktów leczniczych oraz przechowywanie produktów leczniczych lub wyrobów medycznych zgodnie z wymaganiami dotyczącymi jakości i bezpieczeństwa [12].”*

Powyższy zapis jednocześnie określił wymagania lokalowe dla szczepień przeciwko grypie jak i dla świadczeń opieki farmaceutycznej w aptece. Warto zwrócić też uwagę na dodany w ust. 4 § 8 wymóg posiadania w archiwum przez aptekę w przypadku prowadzenia szczepień ochronnych na grypę i COVID-19, jak również opieki farmaceutycznej, szafy zamkniętej na klucz na dokumentację medyczną pacjentów, korzystających z tych usług w aptece.[12] Trzecia nowelizacja dotyczyła uprawnień wymaganych od farmaceutów mających przeprowadzać kwalifikację do szczepień i szczepiących przeciwko grypie. Okazały się one takie same jak dla szczepień ochronnych przeciwko COVID-19:

1) *„teoretycznego w zakresie przeprowadzania badania kwalifikacyjnego w celu wykluczenia przeciwwskazań do wykonania szczepienia przeciw COVID-19, dostępnego na platformie e-learningowej Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego, oraz*

2) *praktycznego, którego program zatwierdziło Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego, obejmującego naukę podania szczepionki w postaci iniekcji domięśniowej oraz podjęcia działań w przypadku wystąpienia nagłej reakcji alergicznej lub innego stanu zagrożenia życia pacjenta następującego bezpośrednio po przeprowadzeniu szczepienia, realizowanego w warunkach symulowanych w Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego lub uczelni prowadzącej kształcenie na kierunku lekarskim [13].”*

Wymienione zmiany umożliwiły aptekom udział w programie szczepień przeciwko grypie i rozszerzenie wachlarza usług świadczonych przez farmaceutów w polskich aptekach.

III. Podsumowanie

Podsumowując, od pierwszych wzmianek w Polityce Lekowej Państwa 2018-2022 z września 2018 roku do pierwszych zaszczepionych przeciw COVID-19 w polskich aptekach w lipcu 2021 roku upłynęły niecałe trzy lata. W styczniu 2022 roku, po upływie kolejnych sześciu miesięcy, wachlarz szczepień w polskich aptekach został rozszerzony o szczepienia przeciwko grypie. W ankiecie przeprowadzonej między lutym a sierpniem 2020 wśród 1777 polskich farmaceutów, z których 127 zostało przeszkolonych w przeprowadzaniu szczepień w ramach programu edukacyjnego Farmaceuci Bez Granic oraz 1650 nie uczestniczących w warsztatach próbowano ocenić pozytywny wpływ na wyszczepialność populacji jak i prawdopodobieństwo wystąpienia problemów związanych z wprowadzeniem szczepień w polskich aptekach. Wynikiem ankiety była pozytywna ocena przez farmaceutów wprowadzenia szczepień w lokalnych aptekach, wskazująca również na problemy, które ich zdaniem mogą wystąpić przy takim przedsięwzięciu, szczególnie: wzrost obciążenia pracą, obawy o warunki lokalowe aptek jak i dostępność odpowiednich kursów dla farmaceutów[14]. Mimo tych obaw, jak podaje Centrum e-Zdrowia, na początku akcji - w lipcu 2021 roku, polscy farmaceuci zaszczepili 16580 osób. W samym miesiącu grudniu 2021 roku wykonano w polskich aptekach ponad pół miliona szczepień (510443), a rekord padł 05.01.2022 r. – jednego dnia zaszczepiono aż 35 442 osoby [7]. Obecnie na mapie Polski znajdziemy 1529 punktów szczepień w aptekach, gdzie całkowita liczba punktów szczepień wynosi 8806 [15]. To pokazuje skalę sukcesu jakim było wprowadzenie szczepień w polskich aptekach. Trudno ocenić, jak duży wpływ na przyspieszenie prac nad przepisami prawnymi miała pandemia COVID-19, niemniej dzięki temu rozszerzony został wachlarz usług świadczonych w aptece przez farmaceutów, co jest szansą na rozwój zarówno dla właścicieli aptek jak i farmaceutów udzielających tych świadczeń swoim pacjentom.

IV. Piśmiennictwo

1. Ministerstwo Zdrowia, Polityka Lekowa Państwa 2018-2022, www: <https://www.gov.pl/attachment/bb36ad25-4342-4000-bfaa-64004c64a62c> [dostęp z dnia 22.01.2022]
2. Michał Byliniak, Vaccination in Pharmacies, www: <https://www.europeanfiles.eu/health/vaccination-in-pharmacies> [dostęp z dnia 22.01.2022]
3. Ustawa z dnia 21 stycznia 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2021 r. poz.159.
4. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 09.04.2021 w sprawie kwalifikacji osób przeprowadzających badania kwalifikacyjne i szczepienia ochronne przeciwko COVID-19, Dz. U. z 2021 r. poz. 668.
5. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2021 r. poz. 981.
6. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych wymogów, jakim powinien odpowiadać lokal apteki, Dz. U. z 2021 r. poz. 1035.
7. Centrum e-Zdrowia, Liczba osób zaszczepionych przeciw COVID-19 w podziale na powiaty i dzień szczepień. Stan na dzień 2022-01-09., www: https://dane.gov.pl/pl/dataset/2592,liczba-osob-zaszczepionych-przeciw-covid-19-w-apte/resource/35764/table?page=1&per_page=20&q=&sort= [dostęp z dnia 22.01.2022]
8. Ewa Krajewska, Komunikat Głównego Inspektora Farmaceutycznego z dnia 10 sierpnia 2021 r. w sprawie wymogów jakim powinien odpowiadać lokal apteki w którym wykonuje się szczepienia przeciwko COVID-19, www: <https://www.gov.pl/web/gif/komunikat-glownego-inspektora-farmaceutycznego-z-dnia-10-sierpnia-2021-roku> [dostęp z dnia 22.01.2022]
9. Marcin Luty, Komunikat Śląskiego Wojewódzkiego Inspektora Farmaceutycznego w Katowicach z 10 sierpnia 2021r. dla właścicieli i kierowników aptek ogólnodostępnych dot. sposobu oznaczenia aptek ogólnodostępnych, w których przeprowadzane są szczepienia ochronne przeciwko COVID-19 oraz sposobu informowania o przeprowadzaniu takich szczepień, www: <https://www.wif.katowice.pl/wik/komunikaty-i-ogloszenia/szczepienia-ochronne-w-apt/12116,Komunikat-Slaskiego-Wojewodzkiego-Inspektora-Farmaceutycznego-w-Katowicach-dla-w.html> [dostęp z dnia 22.01.2022]
10. Ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2021 r. poz. 1773.
11. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 31 grudnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu pomieszczeń wchodzących w skład powierzchni podstawowej i pomocniczej apteki, Dz. U. z 2022 r. poz. 23.
12. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 31 grudnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych wymogów, jakim powinien odpowiadać lokal apteki, Dz. U. z 2022 r. poz.38.
13. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 grudnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych, Dz. U. z 2021 r. poz. 2441.
14. Piotr Merks, Urszula Religioni, Krzysztof Bilmin, Jędrzej Lewicki, Marta Jakubowska, Anna Waksmundzka-Walczyk, Aleksandra Czerw, Agnieszka Barańska, Joanna Bogusz, Katarzyna Plagens-Rotman, Dariusz Świetlik, Ewelina Drelich, Damian Świeczkowski, Jane Lambert, Miłosz Jaguszewski, Grzegorz Juszczyk, Bander Balkhi and Regis Vaillancourt,: Readiness and Willingness to Provide Immunization Services after Pilot Vaccination Training: A Survey among Community Pharmacists Trained and Not Trained in Immuniza-

tion during the COVID-19 Pandemic in Poland, Int. J. Environ. Res. Public Health 2021, 18, 599

15. Mapa punktów szczepień, www: <https://www.gov.pl/web/szczepimysie/mapa-punktow-szczepien#/> [dostęp z dnia 22.01.2022]